

A l'entorn de la Viquipèdia

- 14 de maig del 2009 a les 20.00 h
- Sala d'actes de la CASS, a Prada Casadet

Joan Ramon Gomà i Ayats

President de l'Associació d'Amics de la Viquipèdia, professor agregat del departament de Mecànica de la Universitat Politècnica de Catalunya i director de la Fundació Privada Centre CIM

▲ Currículum

Currículum com a viquipedista

Vaig començar a editar a la Viquipèdia el 2-09-2007, feia molt de temps que ho volia fer però no m'acabava de decidir.

Sóc aficionat a les matemàtiques. De petit quan estudiava l'equació de segon grau vaig preguntar al mestre per les de tercer i quart grau i em va dir que s'havien de resoldre pel mètode de Ruffini, que no hi havia una fórmula com en el cas de la de segon grau. Però jo no em vaig quedar satisfet i no vaig parar fins que vaig trobar la solució, van ser anys de distracció provant mètodes i maneres. Després d'anys, quan vaig trobar la solució, vaig quedar molt satisfet, però al cap de poc temps vaig descobrir a l'enciclopèdia Espasa que ja feia segles que aquestes fórmules estaven descobertes i que el meu esforç no havia servit per a res.

Un dia vaig veure que a la Viquipèdia hi deia exactament la mateixa mentida que m'havia explicat a mi el mestre a l'escola: http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Equaci%C3%B3_de_tercer_grau&oldid=1345627

Aquell dia no vaig poder aguantar més i vaig modificar l'article explicant com es resol l'equació de tercer grau, per què es resol així i les prevencions que cal tenir si els càlculs es fan amb calculadora.

Des de llavors no he parat, em dedico a escriure articles de matemàtiques, encara que no sóc expert en matemàtiques, procuro que tot s'entengui. La Viquipèdia és el meu hobby;

igual com hi ha gent que llegeix o fa excursions o esquia, jo escric. Una mica cada dia i els caps de setmana més. En comptes de mirar la tele escric a la Viquipèdia.

He fet 2.624 edicions.

El 18 de gener del 2008 a les 20h 38' i 13" vaig gravar la traducció de l'anglès de l'article arrel cúbica. Casualment va resultar l'article 100.000 de la viquipèdia en català. Després s'ha ampliat molt amb ajuda de molta gent i avui és article de qualitat.

Fins al 28 de desembre de 2008 havia creat 228 articles nous. Els del 2009 no els he comptat; el programa que els compta automàticament no funciona i els hauria de comptar un per un.

La majoria són traduccions d'altres idiomes, normalment tradueixo l'article de l'idioma on veig que està més complet; si puc el completo amb material traduït d'altres idiomes i al final hi afegeixo material nou i bibliografia en català. Procuero que la versió en català sigui més completa que la versió en espanyol perquè la majoria de catalanoparlants entenen l'espanyol i d'aquesta manera els oferim un valor afegit. Normalment tradueixo de l'anglès, el francès i l'italià, alguna vegada de l'espanyol i de l'alemany.

He participat en el procés de creació de la Associació d'Amics de la Viquipèdia i els companys m'han demanat que accepti el càrrec de president.

Curriculum professional

Actualment sóc professor agregat del departament de mecànica de la UPC i la meua especialitat són els processos de fabricació. També sóc director de la Fundació Privada Centre CIM.

Sóc membre del grup de recerca en tecnologies de la producció de la UPC (Tecnofab).

Producció científica

Tesi doctoral

Gomà Ayats, Joan Ramon (2005). Contribució a l'estudi de mecanismes obtinguts per combinació de variadors de velocitat amb diferencials. Vivancos Calvet, Joan (director/a). Tesi doctoral. Departament d'Enginyeria Mecànica.

Publicacions

Ha participat en l'edició de llibres docents, junt amb altres professors de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Barcelona, sobre la teoria i problemes de les tecnologies de fabricació, i sobre els sistemes CAM per a la generació de programes de control numèric, prestacions i característiques.

Ha escrit diversos articles en revistes científiques nacionals i internacionals.

Ha presentat ponències en congressos internacionals diversos i té diverses patents de les quals és inventor, sol o conjuntament amb Joan Vivancos Calvet, de la institució Universitat Politècnica de Catalunya.

Es pot dir que la Viquipèdia és una enciclopèdia en línia multilingüe que es construeix de forma col·laborativa amb les contribucions de voluntaris. Però això només explicaria part del que hi ha en aquest fenomen.

En aquest article es pretén analitzar el fenomen i el que l'envolta amb més profunditat per donar una mica de llum al conjunt.

Taula de continguts

El treball col·laboratiu. L'economia de l'abundància

Història de la Viquipèdia

Què és la Viquipèdia. Els cinc pilars.

1) La Viquipèdia és una enciclopèdia

2) La neutralitat del punt de vista

3) La publicació sota llicència lliure

Els drets d'autor

Les llicències

La noció del "copyleft"

La llicència GFDL

Les llicències Creative Commons

La llicència de la Viquipèdia

Per què autoritzar la difusió comercial?

Reutilitzar el contingut de la Viquipèdia

4) Les regles d'urbanitat o viquietiqueta

5) La Viquipèdia no té regles fixes

Els projectes germans

Viccionari

Commons

Viquilibres

Viquidites

Viquitexts

Viquinotícies

Viquiversitat

Viquiespècies

MediaWiki: el motor del wiki

"Meta" i la comunitat virtual

La fiabilitat de la Viquipèdia

Comparació Viquipèdia - Encyclopædia Britannica

Comparació Viquipèdia - Brockhaus Enzyklopädie

El fenomen del vandalisme

Els mecanismes per assegurar la qualitat a la Viquipèdia

Els continguts de la Viquipèdia en temes polèmics

Notes i referències

El treball col·laboratiu. L'economia de l'abundància

La Viquipèdia no és la primera experiència en treball col·laboratiu, abans va ser el *software* lliure. Aquest aspecte es pot qualificar de nou paradigma econòmic. L'economia de l'abundància per contraposició a l'economia convencional que es basa en l'escassetat.

Treballarien les persones si no les hi obligués res ni ningú?

De fet, hi ha molta gent que fa moltes coses que segons quin punt de vista es podrien qualificar de treball i que en comptes de cobrar per fer-ho ho fan de franc o fins i tot paguen. Hi ha gent que per fer una cosa cobra i per a ells és un treball, i altres per fer el mateix paguen i per a ells és el consum d'un bé o un servei.

Aquesta situació és relativament nova i aquesta paradoxa ha aflorat fruit de la societat de les necessitats artificials. Hi ha gent que cobra per jugar a futbol i gent que paga per jugar a futbol; per uns és una professió, per altres és una afició. Hi ha gent que paga per pujar a un cim, per esquiar o per anar a collir bolets.

Totes aquestes observacions no obren la porta a l'economia de l'abundància, es limiten a manifestar que les activitats que fan les persones es poden qualificar de feina o no, segons el punt de vista de cada un.

L'inici de l'economia de l'abundància apareix amb un fenomen nou on la gent s'organitza per crear valor de forma totalment voluntària. Aquest fenomen ha aparegut de la mà d'Internet. Internet ha permès que gent molt dispersa col·labori en l'elaboració d'obres com la Viquipèdia o el *software* lliure. Aquestes obres han tingut un gran impacte perquè es dirigeixen a un públic molt ampli. Però la quantitat de gent que hi participa és relativament poca comparada amb l'economia convencional. Per tant no representen un moviment de masses ni un percentatge significatiu del valor creat en l'economia.

El que sí que han demostrat aquests moviments és que un altre tipus d'organització adreçada a la creació de valor és possible. Aquesta nova organització trenca el concepte típic de l'economia de l'escassetat, on es produeixen les dicotomies: a) consum de valor/satisfacció; b) creació de valor/desgrat. En aquesta nova organització la dicotomia és c) creació de valor/satisfacció.

El denominador comú de l'economia de l'escassetat és que les persones per tal de satisfer les seves necessitats han de tenir accés a uns recursos escassos que només se'ls dona si fan activitats desagradables. D'altra banda quan volen fer activitats que els produeixen satisfacció han de *pagar* donant recursos escassos. La paradoxa apareix quan per fer la mateixa activitat unes persones han de pagar i unes altres cobren en funció si ho fan perquè els satisfà o a desgrat per satisfer els altres.

Això no implica que la creació de valor es pugui fer sense una activitat intensa que requereix concentració i treball, però sí que es fa en un entorn que elimina els factors desagradables de l'economia de l'escassetat.

No hi ha jerarquia. La jerarquia és una font de desgrat en imposar la voluntat dels jerarques sobre la dels participants. En aquests projectes no hi pot haver jerarquia perquè ningú no pot tenir el poder de controlar els recursos escassos i assignar-los. Tothom participa voluntàriament i si no està d'acord amb l'opinió dels altres sobre el que *s'ha de fer* simplement no ho fa.

Pel mateix motiu, no hi ha obligacions, ni compromisos, ni terminis. Les obligacions, els compromisos i els terminis generen inseguretat, neguit i angoixa per haver-los de complir. En aquests projectes hi ha objectius compartits, hi ha visualització del grau d'assoliment dels objectius col·lectius i de la contribució individual a aquest assoliment. Els objectius generen il·lusió, la part ja assolida genera satisfacció i la part individual genera orgull. Les relacions entre els participants són d'amics, coneguts o saludats, però mai jeràrquiques. El treball necessari per assolir els resultats es fa perquè el projecte genera entusiasme, no perquè l'obligació i el compromís exigeixin esforç. El treball es divideix i el grup s'organitza perquè a algú li ve de gust analitzar el problema i dividir les tasques que cal fer en subtasques i l'objectiu, en subobjectius. La divisió del treball i dels objectius té èxit si entre els participants hi ha gustos prou diversos perquè per a cada un sorgeixi algú a qui li vingui de gust fer-lo, no perquè algú imposi alguna cosa a algú altre. Els membres són totalment autònoms per decidir què fa cada un d'acord amb els seus gustos sense cap autoritat. Les experiències esmentades han posat de manifest que aquesta nova organització del treball és possible però ara com ara encara que hagi tingut un impacte extraordinari és un fenomen molt poc abundant. Només participen en aquests projectes persones que compleixen simultàniament dos requisits: 1) tenen les seves necessitats bàsiques cobertes per l'economia de l'escassetat i els queda temps per dedicar a altres activitats diferents; 2) en comptes de dedicar el temps que els queda a gaudir consumint valor creat a disgust, el dediquen a gaudir creant més valor. Hi ha diversos estudis sobre la motivació dels que contribueixen a Viquipèdia. [1] [2] [3] [4]. Hi ha gent que col·labora a la Viquipèdia per altruisme, per fer un bé als altres, hi ha qui ho fa per cultivar la llengua, per aprendre i qui ho fa per fer país. Però el motor més potent i el denominador comú dels que hi contribueixen més intensament és perquè és divertit i perquè ens agrada.

Història de la Viquipèdia

El 1999 Richard Stallman, programador de la iniciativa del projecte GNU i fundador de la Free Software Foundation, va formular un projecte d'enciclopèdia lliure que s'inspirava molt àmpliament en el model de producció del programari lliure i que ja contenia tots els ingredients constitutius de la Viquipèdia.[5] A començament de 2001 va començar el seu projecte, batejat GNUpedia, que més tard va ser abandonat en benefici de Viquipèdia.

En paral·lel, un altre projecte d'enciclopèdia en línia, lliure i gratuïta, Nupèdia, es va iniciar el març de 2000 per Jimmy Wales. L'ambició inicial de Nupèdia era redactar una enciclopèdia segons un protocol del tot tradicional, amb un comitè editorial i amb l'ajuda d'experts. L'explosió de la bombolla d'internet i les restriccions pressupostàries obliguen Wales a fer una crida als voluntaris.

El creixement de Nupedia es va revelar molt lent. El gener de 2001, a causa de la frustració ocasionada per aquesta lentitud de progressió, Larry Sanger va proposar llavors a Jimmy Wales ajuntar el potencial del format *wiki* a la posada en pràctica d'una enciclopèdia més flexible, cosa que va donar lloc a la creació de Viquipèdia alguns dies més tard.

La Viquipèdia va néixer així gairebé per casualitat, com a *esborrany* de Nupèdia. A la pràctica, la Viquipèdia va produir immediatament centenars d'articles. De la seva banda, Nupèdia va continuar fins que va ser abandonada la tardor del 2002 quan només havien arribat al final del procés formal de validació 24 articles.

El projecte Viquipèdia va engegar en anglès el gener de 2001, però ràpidament varen sortir a la llum altres versions lingüístiques. El 16 de març del 2001 es va crear la versió en català de la Viquipèdia. En una llista de correu electrònic Jimmy Wales anunciava la creació d'altres versions lingüístiques i feia broma dient que Cdani s'havia ofert a no infringir-los el seu terrible anglès si creaven una versió en català. [6] El 17 de març de 2001 l'andorrà Daniel José (Cdani) va escriure el primer article de la Viquipèdia en llengua no anglesa, l'article en català *àbac*, [7]. Després se n'han anat creant altres versions lingüístiques, fins a 270.

Què és la Viquipèdia. Els cinc pilars

Per entendre què és la Viquipèdia el millor és explicar els principis fonamentals que defineixen què es pot incloure en el seu contingut, en quines condicions i com funciona el sistema. Aquests principis es resumeixen en el que s'anomenen els cinc pilars.

1) La Viquipèdia és una enciclopèdia

El primer pilar diu que la Viquipèdia és una enciclopèdia. Aquesta afirmació té un impacte important en el projecte. Delimita el que pot contenir i el que no pot contenir.

Els treballs personals o originals no tenen cabuda a la Viquipèdia. El contingut de Viquipèdia ha d'estar recolzat per fons externes fiables. La Viquipèdia no és una revista científica on publicar resultats originals.

Tampoc no és un servei d'allotjament gratuït de pàgines personals. Cada usuari té una pàgina personal on pot explicar quines són les seves afinitats i interessos. Però això s'ha d'adreçar a facilitar la col·laboració amb els altres usuaris. No pot ser una pàgina de promoció de webs personals.

Tampoc no és un lloc web social ni un fòrum de discussió. A Viquipèdia hi ha diversos llocs on els autors poden discutir entre ells. Però les discussions han d'estar adreçades a enraonar sobre la manera de millorar els continguts o el projecte.

En concret, als nous participants sovint els sorprèn, fins i tot els sobta, comprovar que el seu nou article hagi estat suprimit sense advertència prèvia, o proposat per a la supressió.

Lliure no vol dir que cadascú pot escriure o fer el que millor li sembli. La raó més freqüent de la supressió d'un article és no respectar el primer principi (la Viquipèdia és una enciclopèdia) i els criteris d'acceptabilitat dels articles.

Tanmateix, si bé el primer principi és comú a totes les versions lingüístiques, la seva aplicació (i en particular els criteris d'acceptabilitat) varien segons les versions lingüístiques. Es podran trobar en la versió en anglès articles que serien refusats en la versió en català, i viceversa. Contràriament a les enciclopèdies de paper, la cobertura temàtica és potencialment il·limitada, que no vol dir que tot sigui acceptable.

2) La neutralitat del punt de vista

El punt de vista neutral (PVN, en anglès *Neutral Point of View*, NPOV) constitueix la línia editorial del projecte. El PVN significa que els articles no han de promocionar cap punt de vista particular. De vegades, això suposa descriure diversos punts de vista; representar cadascun d'aquests punts de vista tan fidelment com sigui possible, tenint en compte les seves importàncies respectives en el camp del saber; subministrar el context necessari a la comprensió d'aquests punts de vista així com els seus autors; i no representar cap punt de vista com el millor o com la veritat. Això implica permetre la comprovació de les informacions citant-ne les fonts, particularment en el cas d'assumptes polèmics –fonts autoritzades en els seus àmbits respectius.

Aquesta línia editorial trenca amb els principis de les enciclopèdies modernes, que adopten generalment un enfocament científic i que vehiculen un cert context cultural.

3) La publicació sota llicència lliure

La Viquipèdia es publica sota llicència lliure: la integritat del text està disponible sota la llicència de documentació lliure GFDL i Creative Commons, Reconeixement i Compartir-Igual (vegeu el capítol 5). Aquest permís autoritza a tothom crear, copiar, modificar i distribuir el contingut de la Viquipèdia. Les úniques condicions són:

- mantenir la mateixa llicència per a les còpies idèntiques i les còpies modificades;
- reconèixer el crèdit als autors originals.

Ningú no té el control d'un article en particular. Així, tot text aportat a la Viquipèdia pot ser modificat i redistribuït per qualsevol sense avisar, fins i tot si es fa amb ànim de lucre.

Els drets d'autor

Una obra creativa intel·lectual (un text, una imatge o altra) es regeix, des de la seva creació, per un sistema jurídic que confereix al seu creador uns drets d'explotació exclusius. Existeixen dues grans famílies de dret. Els països anglosaxons funcionen segons el sistema de *copyright*. Altres països, com els europeus continentals, funcionen segons els drets d'autor. Quan es publica un text (per exemple, un article enciclopèdic), s'apliquen per omissió els drets d'autor o el *copyright*. El text no pot ser reproduït, difós o modificat sense autorització prèvia de l'autor. Si es vol utilitzar una obra, cal començar per trobar-ne l'autor, contactar-lo per demanar-li una autorització d'ús del seu text, establir generalment un contracte i sovint oferir una compensació financera a canvi de l'ús del text.

Això limita o alenteix considerablement la difusió d'una obra. D'altra banda, en el cas d'una obra col·lectiva, és necessari obtenir l'autorització no d'un autor, sinó de tots els autors, gestió que pot ser llarga i àrdua.

Ara bé, el somni dels viquipedistes és l'accés al coneixement per a tothom. La recerca del Greal passa en particular per la creació d'una gegantina obra col·lectiva, la Viquipèdia. Per no crear barreres a la reutilització del contingut de la Viquipèdia, la solució escollida per tots els autors és posar el contingut de la Viquipèdia sota una certa llicència d'ús, que defineix els drets oferts pels autors als usuaris del contingut.

Les llicències

Una llicència és un document o un contracte que dona un dret d'ús. El posseïdor d'un *copyright* (o drets d'autor, segons les legislacions) pot escollir cedir la seva obra sota una llicència determinada i requerir que els termes de la llicència siguin acceptats com a condició perquè una persona sigui autoritzada a reproduir l'obra.

Una llicència protegeix drets, que permet reservar a l'autor. Entre aquests drets, es troben:

- el dret d'atribució d'autoria de l'obra;
- el dret de distribució;
- el dret de comercialització;
- el dret de modificació.

Entre el *copyright* (tots els drets reservats) i el domini públic (cap dret reservat), existeix un gran nombre de llicències que no reserven més que una part d'aquests drets.

Per exemple, una llicència pot permetre llegir un text, però prohibir modificar-lo.

La noció del “copyleft”

Algunes d'aquestes llicències es diu que són lliures. També es parla a vegades de llicències *copyleft*. De què es tracta?

La paraula *copyleft* és el contrari de la paraula *copyright* (*right* significa a la vegada ‘dret’ legal i ‘dreta’ com a direcció). Pel *copyleft*, l'autor d'un treball sotmès a drets d'autor (obra d'art, text, programa informàtic, etc.) dona la possibilitat a un usuari de copiar, utilitzar, estudiar, modificar i distribuir la seva obra a la seva conveniència, sempre que aquestes possibilitats continuïn disponibles per als altres. L'autor no autoritza per tant que el seu treball pugui evolucionar restringint aquests drets, cosa que fa que el contribuent que aportï una modificació a l'obra estigui obligat a no redistribuir les seves pròpies contribucions si no és amb les mateixes condicions d'utilització. En altres paraules, les creacions realitzades a partir d'elements sota *copyleft* hereten aquesta característica; són elles mateixes *copyleft*. Es parla sovint d'una llicència viral, que s'encomana.

El *copyleft* és una idea de Do Hopkins establerta i popularitzada a partir de 1984 per Richard Stallman en el marc del projecte GNU,[8] sobretot per la creació de la Free Software Foundation, el 1985, i de la llicència GNU GPL,[9] publicada el 1989.

La llicència GFDL

La llicència de documentació lliure GNU FDL, [10] abreujada en GFDL, té per objectiu protegir la difusió de contingut lliure i pot ser utilitzada per cadascun per tal de determinar la forma de difusió de la seva obra. Aquesta llicència es feia servir per acompanyar la redacció de la documentació dels programaris lliures.

L'objecte de la llicència GFDL és que tot manual, llibre o altre document escrit pugui ser lliure, en el sentit de la llibertat d'utilització, és a dir: assegurar a tothom la llibertat efectiva de copiar o de redistribuir, amb o sense modificacions, comercialment o no.

Logotip Copyleft, an
Copyright Inverse

Logotip de GNU,
representant un agn

La llicència lliure més coneguda que utilitza el *copyleft* és la GPL, però existeixen també altres llicències creades específicament per a certs àmbits molt diversos (art, jocs de rol, revistes científiques, etc.), que poden ser considerades com llicències *copyleft*.

Les llicències Creative Commons

Les llicències Creative Commons són una família de llicències cada vegada més coneguda. Constitueixen un conjunt de llicències que especifiquen les condicions de reutilització i de distribució d'obres (sobretot d'obres multimèdia difoses per Internet). Van ser publicades el 16 de desembre de 2002. Les llicències Creative Commons han estat creades partint del principi que la propietat intel·lectual és fonamentalment diferent de la propietat física, i de la constatació que les lleis actuals sobre el *copyright* són un fre a la difusió de la cultura. El seu objectiu és proveir una eina jurídica que garanteixi a la vegada la protecció dels drets de l'autor d'una obra artística i la lliure circulació del contingut cultural aquesta obra.

Algunes de les llicències Creative Commons són lliures. Altres no ho són. Un exemple de llicència lliure és la CC-BY-SA (Reconeixement i Compartir Igual). Amb aquesta llicència estan autoritzades la producció d'obres derivades (per exemple una traducció) i les utilitzacions comercials. Els fitxers multimèdia (per exemple, les fotos) allotjats a la Viquipèdia són sovint sota una llicència Creative Commons, entre d'altres possibilitats.

La llicència de la Viquipèdia

Quan la Viquipèdia va ser creada el 2001, només existia una sola llicència lliure adaptada a la publicació d'un text, la GFDL. Aquesta llicència en realitat no està gaire ben adaptada a la Viquipèdia, però... es va escollir perquè era l'única disponible!

Des del 2001 s'han desenvolupat altres llicències lliures. Especialment les llicències Creative Commons s'han convertit ràpidament en l'eina legal més àmpliament utilitzada per alliberar drets sobre treballs que no siguin de programari. Per facilitar la màxima distribució del contingut, i per trencar barreres amb altres organitzacions no lucratives i comunitats en línia que comparteixen coneixement lliure, la Viquipèdia ha adoptat **doble llicència: GFDL i CC-BY-SA-3.0**. En reutilitzar el contingut, es pot escollir una llicència o una altra.

De fet, la filosofia inherent a les dues llicències és similar: reconeixement de l'autoria i manteniment de les mateixes llibertats. Però la pràctica és diferent i això impedia la mútua compatibilitat. L'actualització de llicència de GFDL a una doble GFDL i CC-BY-SA ha estat possible després de negociacions entre la Free Software Foundation (autor de la GFDL), Creative Commons i la Fundació Wikimedia, i després de ser referendat per la majoria de viquipedistes en una votació oberta.

Per què autoritzar la difusió comercial?

Aquesta és una pregunta que es fa molt sovint. La llicència escollida pels viquipedistes permet a tothom utilitzar-ne el contingut, com està o modificat, i difondre'l per a qualsevol propòsit inclosa la generació d'ingressos. Per exemple, una editorial pot decidir crear un DVD a partir del contingut de la Viquipèdia, i vendre'l al públic. El benefici de les vendes pot ser íntegrament per a l'editorial. No té cap obligació de revertir-ne res als autors.

Aquesta particularitat de vegades és difícil de comprendre, fins i tot pot resultar xocant. Per a certs crítics, és aberrant no prevenir la utilització comercial del contingut, per tal de garantir fonts d'ingressos al projecte Viquipèdia, i autoritzar-ne la utilització gratuïta per als centres escolars, centres de documentació, centres d'investigació, etc.

En realitat, la idea és la següent. Hi ha mitjans de difusió on els costos no són pràcticament nuls, com a Internet. Si es vol afavorir la màxima difusió del contingut incloent-hi aquests mitjans, cal que els editors puguin rebre una compensació econòmica que cobreixi aquests costos i fins i tot fer un benefici raonable. La natura de la mateixa llicència impedeix cap mena de benefici extraordinari atès que aquestes obres s'han de distribuir sota la mateixa llicència i per tant qualsevol que les adquireixi podrà fer-ne còpies sense demanar permís ni pagar res. També hi ha obres derivades que potser ningú no faria però algú pot estar disposat a pagar perquè les faci un altre. Un altre cop aquestes obres derivades quedaran lliures i un cop creades es podran difondre sense demanar permís ni pagar.

Reutilitzar el contingut de la Viquipèdia

Si desitja utilitzar tot o part d'un article de la Viquipèdia, cal:

- mencionar la llicència CC-BY-SA (indicant per exemple: «text disponible sota els termes de la llicència CC-BY-SA»);
- donar accés al text íntegre de la llicència, eventualment amb un hiperenllaç (URL) cap a la versió en línia (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.ca>);
- mencionar els principals autors o per defecte afegir un hiperenllaç a la pàgina d'història d'edicions de l'article de la Viquipèdia.

4) Les regles d'urbanitat o “viquietiqueta”

La Viquipèdia és un projecte que es desenvolupa completament per voluntaris. La gent hi participa per molts motius, però és molt important per al bon funcionament del projecte que la gent s'hi trobi de gust, que hi hagi un ambient agradable i un tracte excel·lent entre els diferents col·laboradors.

Potser el principi més important és l'anomenada *viquietiqueta* o *les normes d'urbanitat*. Els participants es respecten mútuament, fins i tot quan hi ha desacord. Cal ser educat, cortès i respectuós, cercar el consens. Cal mantenir la sang freda fins i tot quan l'ambient s'escalfa, evitar les guerres d'edicions (terme utilitzat per descriure modificacions i anul·lacions de les modificacions d'un mateix article per un o alguns col·laboradors repetides vegades). El participant ha d'actuar de bona fe, partir del principi que els interlocutors també actuen de bona fe, excepte en cas de prova flagrant en contra, i esforçar-se a continuar sent obert, receptor i amistós.

Les regles d'urbanitat (*viquietiqueta*) descriuen els comportaments desitjables. A la Viquipèdia en català són de fet els que es donen quasi sempre. De vegades, però, hi ha comportaments bastant secs enfront dels nous, possessius enfront dels articles, agressius enfront dels altres editors amb els quals hi ha un desacord. Malgrat tot, el fet de divertir-se i d'aprendre a col·laborar amb els altres és un dels principals motius de participació al projecte que esmenten els que hi participen.

S'ha arribat a proposar a la Viquipèdia en català que el viquipedista es defineixi, seguint la idea de Josep Pla lleugerament modificada, com *un senyor de Barcelona*: cavaller, educat, elegant en el vestir, amb tracte exquisit envers els altres, que no utilitza mai una paraula amb un to més elevat que un altre, que davant una situació empipadora o compromesa no té una expressió de retret, com a molt una orientació, consell o guia, per evitar la seva reproducció en una altra ocasió. Sempre té deferència amb els altres sigui quina sigui la seva condició o extracció. Manté com a bandera l'amistat, la integritat i l'honestetat. El seu caràcter manté obertes les portes de les cases dels seus amics, que són la seva legió, de la mateixa manera que el seu cor. De caràcter ferm i ponderat, enemic dels extremismes i amic del diàleg.

5) La Viquipèdia no té regles fixes

En la seva versió original, aquesta regla es pot resumir en aquest consell: *be bold* ('atreu-vós-hi!'). S'aconsella no dubtar, ser atrevit en les contribucions ja que un dels avantatges de la Viquipèdia és poder modificar: no tot ha de ser perfecte a la primera. No és necessari esperar conèixer totes les normes per participar-hi: si el col·laborador fa errors, altres els detectaran i els corregiran. No cal tampoc inquietar-se per cometre una pífia: totes les versions precedents dels articles es conserven i són accessibles en el registre històric, és per tant impossible malmetre o perdre irremeiablement informació a la Viquipèdia.

Be bold implica també que a excepció dels cinc principis fundadors, immutables, totes les normes de funcionament del projecte poden ser replantejades per qualsevol participant. En cas extrem, un participant es pot fins i tot negar a respectar una norma si considera que li impedeix millorar el projecte. Tanmateix, per fer-ho hauria de tenir bons arguments i estar disposat a discutir-ho i proposar alternatives.

Els projectes germans

La Viquipèdia no és l'únic projecte allotjat per la Fundació Wikimedia, encara que és el més conegut. De seguida la idea va ser imaginar una biblioteca virtual... que inclogués no només una enciclopèdia, sinó també diccionaris, textos de referència, llibres didàctics, etc. Des del 2002, els col·laboradors de la Viquipèdia han desitjat crear projectes annexos, complementaris de l'enciclopèdia. Tots aquests projectes tenen una vocació educativa o informativa. Són desenvolupats de manera col·laborativa pels usuaris gràcies al programari MediaWiki, segons els mateixos principis d'obertura, transparència i compartició (garantit per l'ús de llicències lliures) que la Viquipèdia.

Diverses societats de mesura d'audiència segueixen les estadístiques de trànsit dels diferents projectes. El desembre de 2009, ComScore estimava que els projectes de Wikimedia eren visitats per 365 milions d'usuaris al mes, comptats com a visitants únics (VU): un visitant només es compta una vegada al mes.

Pràcticament tots aquests usuaris (362 milions de 365) havien visitat la Viquipèdia

(aproximadament mig milió la Viquipèdia en català). D'altra banda, ComScore estimava que les audiències dels altres projectes eren les següents:

- Viccionari: 10,5 milions VU.
- Commons: 4,5 milions VU.
- Viquillibres: 4,1 milions VU.
- Viquidites: 3,2 milions VU.
- Viquitexts: 2,5 milions VU.
- Viquinotícies: 0,6 milions VU.
- Viquiversitat: 0,5 milions VU.
- Viquiespècies: 0,1 milions VU.

Viccionari

El Viccionari (en anglès Wiktionary) és un projecte multilingüe de diccionaris i *thesaurus* lliures, inaugurat el desembre de 2002. Està disponible en 170 llengües, amb més de 6 milions d'entrades. Les versions en francès i anglès són les més completes i tenen entre les dues la meitat de totes les entrades. La versió en català té unes 25.000 entrades.

L'objectiu és aconseguir un diccionari descriptiu doblement multilingüe (les entrades i les definicions són multilingües). A la llarga, hauria de tenir, per exemple, la definició en hawaïà de paraules inuktitut. Les definicions són completades amb l'etimologia, pronúncia, traduccions, llistes de sinònims, antònims, homònims, etcètera.

Portal: <http://wiktionary.org/>

Commons

Wikimedia Commons és una mediateca en línia (inaugurada el setembre de 2004) que proposa un repertori central de fitxers lliures (imatges, sons, vídeos, àudio, etc.) de forma que puguin ser utilitzats fàcilment per tots els projectes Wikimedia, a més de ser útils per a d'altres necessitats educatives i informatives. És un projecte multilingüe en què els col·laboradors poden participar en diferents llengües, tot i que la llengua vehicular majoritària és l'anglesa. El gener de 2010 ha arribat a sis milions de fitxers multimèdia.

El nom *Wikimedia Commons* està format per *Wikimedia* i el mot anglès *commons* (*terrenys comunals* en sentit propi, *béns comuns* en el sentit figurat), i significa així la compartició de continguts. Contràriament als bancs d'imatges tradicionals, Wikimedia Commons és lliure. Tothom pot copiar, reutilitzar i modificar gratuïtament els fitxers disponibles a Commons sempre que es preservi la identificació de la font i de l'autor i que es mantinguin les mateixes condicions de redistribució de les còpies o dels fitxers modificats. Igual que la Viquipèdia, els textos de Wikimedia Commons es distribueixen sota doble llicència CC-BY-SA i GFDL. Les condicions de distribució de cada fitxer individual són indicades en la pàgina de descripció que l'acompanya.

Portal: <http://commons.wikimedia.org>

Viquillibres

Viquillibres (en anglès Wikibooks) és un projecte inaugurat el juliol de 2003 que proposa un fons d'obres pedagògiques lliures, encaminat a oferir un accés més ampli i posat al dia de tot el coneixement per als estudiants i professors, de l'escola a la universitat. Inclou també Viquijúnior, un projecte destinat als infants fins als 12 anys.

En total, disposa de més de 125.000 capítols de 35.000 llibres en 100 llengües. La més completa és la versió en anglès amb més de 38.000 capítols, seguida de la versió en alemany amb més de 15.000. La versió en català disposa de més de 1.000 capítols.

Portal: <http://wikibooks.org>

Viquidites

Viquidites (en anglès Wikiquote) és un repertori de citacions (de personalitats, obres, discursos, pel·lícules o altres continguts intel·lectualment interessants), proverbis, mnemotècnics i eslògans, inaugurat el juliol de 2003.

El desembre de 2009, contenia més de 95.000 col·leccions en 88 llengües, de les quals més de 17.000 en la versió en anglès i 440 en català.

Portal: <http://wikiquote.org>

Viquitexts

Viquitexts (en anglès Wikisource) és un projecte multilingüe, inaugurat el novembre de 2003, que té el propòsit de construir un fons de texts lliures, o bé de domini públic, o bé distribuïts sota llicència lliure. Viquitexts ofereix una ample varietat de texts de literatura clàssica (novel·les, poesies, contes...), d'història (tractats, biografies...), de lleis, de filosofia, de revistes, etc.

Els documents no són creats pels internautes. Per ser integrats a Viquitexts, han d'haver estat publicats en un altre lloc (en paper o només en versió electrònica amb dipòsit legal); han de ser objectivament idèntics a l'edició de referència; i han de ser de domini públic o sota llicència lliure. També es pot tractar de traducció de texts de referència.

Gràcies als recursos editorials del *wiki*, els col·laboradors poden classificar els texts (per gènere, època...), facilitar sistemes de navegació entre els capítols d'un mateix document, enllaçar referències en un text, etc.

L'objectiu de Viquitexts és semblant a d'altres projectes de constitució de biblioteques digitals, com Europeana, la biblioteca digital europea, [11] o Google Llibres. L'originalitat de Viquil·libres és la seva comunitat de voluntaris. En efecte, la principal font de documents de les biblioteques digitals es troba en els documents antics. Aquests documents poden ser digitalitzats (obtenció d'una imatge), després *oceritzats* [12] (obtenció d'un text). Tanmateix, l'ocerització automàtica dóna resultats variables. Només una intervenció humana permet corregir el text processat comparant-lo amb la imatge font, cosa que garanteix la fiabilitat del resultat.

El desembre de 2009, Viquitexts tenia més de 340.000 documents en 50 llengües. La versió anglesa és la més completa amb 135.000 documents. La versió en català en té més de 1.500.

Portal: <http://wikisource.org/>

Viquinotícies

El projecte Viquinotícies (en anglès Wikinews) va ser inaugurat el desembre de 2004 com a proposta alternativa lliure als llocs web d'actualitat comercials. El desembre de 2009, Viquinotícies era actiu en 28 llengües i havia produït en total més de 100.000 articles d'esdeveniments d'actualitat i reportatges en profunditat, tant redactats originalment per col·laboradors

de tot arreu com compilacions de fonts externes. La versió més gran és en serbi, amb més de 23.000 articles, i la versió en català en comptava 450.

Portal: <http://wikinews.org>

Viquiversitat

Viquiversitat (en anglès Wikiversity) és un espai pedagògic virtual, col·laboratiu, lliure i gratuït, dedicat a l'estudi i a la investigació. Es va llançar l'agost de 2006 com a projecte Wikimedia en fase de proves, i dotat d'un lloc comú de coordinació multilingüe. Disposa de més de 26.000 articles en 11 llengües. La versió en català està en desenvolupament en el lloc comú multilingüe.

Malgrat el que el seu nom podria suggerir, Viquiversitat no es limita a material destinat a l'ensenyament universitari, sinó que està obert a tots els nivells d'educació i a tot tipus d'estudiants.

Portal: <http://wikiversity.org/>

Viquiespècies

Viquiespècies (en anglès Wikispecies) és un projecte destinat a crear un repertori central de les espècies per a la taxonomia. Viquiespècies està concebuda específicament per respondre a necessitats científiques i contenia, el desembre de 2009, més de 205.000 entrades. El projecte només existeix en anglès, però sent un repertori amb noms cultes i noms comuns vernacles es facilita la participació multilingüe.

Portal: <http://species.wikimedia.org/>

MediaWiki: el motor del 'wiki'

Inicialment, la Viquipèdia utilitzava un motor *wiki* rudimentari escrit en Perl, anomenat UseModWiki. El 2002, Magnus Manske va desenvolupar el programari MediaWiki i es va convertir en el motor *wiki* de l'enciclopèdia col·laborativa. Les prestacions del programari van ser llavors millorades per Lee Daniel Crocker, i després Brion Vibber es va convertir en el desenvolupador més actiu prenent el paper de dirigent del sistema informàtic. MediaWiki està escrit en PHP, i pot funcionar igualment amb el sistema de gestió de base de dades MySQL o PostgreSQL. És un programari lliure distribuït segons els termes de la llicència GNU GPL.

Concebut per a les necessitats de la Viquipèdia, aquest motor avui també el fan servir empreses com una solució de gestió dels coneixements i com un sistema de gestió de contingut. Inclou nombroses funcionalitats per als llocs amb vocació col·laborativa: per exemple, la gestió dels espais de noms, o també la utilització de pàgines de discussió associades a cada article. Aquest motor ha estat escollit per altres organitzacions tals com Novell, Wikitravel, Mozilla o Ekopèdia.

El logotip de MediaWiki és de domini públic. Els claudàtors dobles emmarcant el gira-sol simbolitzen el codi *wiki* (la sintaxi utilitzada per MediaWiki per crear hiperenllaços cap a altres pàgines del *wiki*). És freqüent que un lector no avesat confongui altres *wikis* amb un projecte de Wikimedia, simplement per l'aparença similar del programari utilitzat.

Generalment es trobarà a baix a la dreta dels llocs que utilitzen el programari MediaWiki, el petit logotip “powered by MediaWiki”.

Portal: <http://mediawiki.org>

“Meta” i la comunitat virtual

Meta-Wiki, en ocasions catalanitzat Meta-Viqui però habitualment Meta, és el wiki públic utilitzat per coordinar els projectes de la Fundació Wikimedia. Establert el novembre de 2001, Meta és actualment un dels llocs de discussió per la comunitat amb llistes de discussió, pàgines de propostes sobre els projectes wiki, xat, etc.

Inicialment centrat sobre la versió en anglès de la Viquipèdia, Meta s’ha convertit en un lloc de treball multilingüe utilitzat pels col·laboradors de tots els projectes Wikimedia. Altres wikis tancades (no accessibles al gran públic) permeten coordinar les accions que requereixen una certa confidencialitat.

Portal: <http://meta.wikimedia.org>

La fiabilitat de la Viquipèdia

L’èxit de la Viquipèdia no n’impedeix les crítiques. Des dels primers dies, els participants s’interroguen sobre la capacitat d’un grup feblement coordinat de voluntaris aficionats per construir un corpus de coneixements coherent i de qualitat. Els participants s’interroguen també sobre la capacitat d’una àmplia comunitat per treballar i col·laborar de manera harmoniosa. Sospitem que la col·laboració constructiva és possible en tant que els membres del grup es coneixen, però es fa impossible més enllà d’un cert nombre de col·laboradors.

Comparació Viquipèdia - “Encyclopædia Britannica”

L’article de la revista científica *Nature* [13] publicat el 15 de desembre de 2005, va provocar una autèntica onada gegant, inclosa la comunitat Wikimedia. L’article presenta els resultats d’un estudi basat en 50 articles de l’àmbit científic procedents de la Viquipèdia (versió anglesa), i els 50 articles equivalents de l’*Encyclopædia Britannica* (enciclopèdia de referència al món anglòfon). Tots aquests articles varen estar sotmesos a l’estudi d’experts en els seus àmbits per detectar-hi errors, aproximacions o tot tipus de defectes. Sobre els 50, només 42 varen ser estudiats. Els resultats són els següents:

- els articles de l’*Encyclopædia Britannica* contenen 123 errors, o sigui una taxa de 2,93 errors per article;

- els de la Viquipèdia en tenien 162, o sigui una taxa de 3,86 errors per article.

L’estudi no es va basar més que en articles científics, per tant menys subjectes a controversia que certs articles relatius a història, política o religió. A més, 42 articles no poden ser representatius dels més de 850.000 articles que tenia en aquell temps la versió anglesa de Viquipèdia. No obstant això, és el primer estudi d’aquest gènere, i el primer a demostrar que el model editorial escollit pot arribar a un contingut de qualitat a penes inferior a la qualitat d’una enciclopèdia de referència. Tots els errors detectats varen ser corregits en les setmanes següents.

Comparació Viquipèdia - “Brockhaus Enzyklopädie”

Més recentment, el desembre de 2007, la revista alemanya *Stern* va publicar els resultats

d'un estudi comparatiu [14] entre la Viquipèdia en alemany i la versió en línia de l'edició en 15 volums de *Brockhaus Enzyklopädie* (enciclopèdia de referència al món germanòfon). Aquest estudi havia estat encarregat a un centre d'investigació (Wind GmbH) els experts del qual varen avaluar 50 articles de cada enciclopèdia (que cobrien àmbits variats: política, negocis, esport, ciència, cultura, lleure, geografia, medicina, història i religió) emprant quatre criteris (exactitud, completesa, actualització i claredat).

Els experts varen jutjar els articles de la Viquipèdia com de millor qualitat mitjana: 1,6 sobre una escala d'1 a 6, per a una mitjana de 2,3 per a *Brockhaus Enzyklopädie* (1 era perfecte i 6 molt deficient). En general, la Viquipèdia va ser considerada com més actualitzada i més completa, però els articles de *Brockhaus Enzyklopädie* tenien més claredat. Certs articles de la Viquipèdia varen ser criticats per massa llargs i d'un nivell massa elevat per a una enciclopèdia generalista.

Si bé sembla que avui en dia la Viquipèdia pot subministrar articles d'una qualitat similar, fins i tot superior, als articles de les enciclopèdies tradicionals, l'audiència creixent de la Viquipèdia ha portat un gran nombre de persones a formular amb més precisió opinions crítiques sobre la fiabilitat de les informacions que es presenten a l'enciclopèdia.

Els crítics [15] subratllen que "els articles estan en situació d'incomplència permanent. L'actualització instantània dels articles es tradueix també en una inestabilitat permanent que debilita la presa de distància crítica i genera interrogacions enfront de l'estabilització i de la protecció dels continguts". Les principals crítiques es fan sobre:

- l'anonimat dels col·laboradors;
- l'absència de comitè de validació;
- els problemes que presenta la neutralitat del punt de vista;
- la variabilitat en el grau de completesa dels articles;
- la vulnerabilitat de cara als sabotatges, anomenats *vandalismes* en l'argot de la Viquipèdia.

El fenomen del vandalisme

Hi ha estudis que il·lustren aquest fenomen de forma interessant. [16] Classifiquen els danys del vandalisme en sis categories: desinformació, supressió massiva, supressió parcial, contingut ofensiu, *spam* o insensateses. Estudiant el contingut fins a final de 2006, mostren que aproximadament un 5% de les modificacions de la Viquipèdia anglòfona poden ser considerades vandalisme. En un període aproximat de quatre anys, això representa més de 2 milions de modificacions problemàtiques sobre aproximadament 57 milions de modificacions acceptables. A títol de comparació, extrapolant aquestes dades en la versió catalana, resultaria que el nombre de vandalismes seria aproximadament de 8.000 per mes, o sigui més de 250 per dia. Però una revisió dels últims 129 dies de 2009 indica que n'hi va haver 5.647, és a dir uns 44 per dia i d'aquests 2.489 (el 44%) es varen detectar i corregir directament mitjançant eines programades, anomenades robots en l'argot de la Viquipèdia i implementades pels mateixos usuaris, abans que ningú no els pogués veure.

A la Viquipèdia en anglès, s'estima que un 42% dels danys es reparen fins i tot abans que els arribi a veure mai ningú, que quasi tots són suprimits després de 15 revisions, i que la probabilitat de llegir un article malmès és de 0,0037. Sols un 60% dels vandalismes són

detectats fàcilment per humans, i sols un 11% dels vandalismes persisteixen després d'haver estat vistos 100 vegades.

El resultat és interessant: a final de 2006, un lector tenia aproximadament 4 oportunitats sobre 1.000 de trobar un vandalisme, que serà reconegut fàcilment en un 60% dels casos. Arrodonint molt per fixar les idees, a final de 2006, un lector tenia aproximadament 2 oportunitats sobre 1.000 de llegir un vandalisme sense adonar-se'n. Després d'aquest estudi (dades fins a final de 2006), s'han desplegat àmpliament sistemes automàtics antivandalisme.

Els mecanismes per assegurar la qualitat a la Viquipèdia

En una obra tradicional el treball passen uns filtres per garantir-ne la qualitat. Per començar els autors són escollits per l'editor, qui té interès que siguin autors acreditats per tal de tenir una bona obra. Llavors el pla de l'obra és dissenyat per un equip d'experts. Els treballs són revisats sistemàticament i abans de publicar-los se'n repassa la qualitat lingüística.

En el cas de la Viquipèdia no hi ha cap autor que tingui cap obligació, per tant no hi ha cap manera de ficar cap mena de filtre sistemàtic. Pot ser que a algú no li vingui de gust repassar quelcom. Però això no vol dir que no hi hagi mecanismes per assegurar la qualitat i que a la pràctica es demostrí empíricament que funcionen prou bé.

Per començar, a la Viquipèdia es pot conèixer els autors de la millor manera que es pot arribar a conèixer un autor: per les seves obres. No hi ha manera, si l'autor no ho vol fer públic, de saber el seu verdader nom ni la seva adreça. Però hi ha una eina que facilita la llista de totes les obres de cada autor i es pot veure exactament quines han estat les seves aportacions. D'aquesta manera la comunitat de viquipedistes es coneixen els uns amb els altres i la reputació dels autors varia en funció de l'opinió que els altres es formen de les obres de cada un.

Ja s'ha comentat a l'apartat de vandalisme que hi ha uns programes automàtics anomenats *bots* que detecten possibles vandalismes i els reverteixen quasi instantàniament. Aquests programes es basen en una sèrie de regles per reconèixer aquests vandalismes aquestes regles empen tècniques d'intel·ligència artificial i es basen en el tipus de modificació, les paraules que conté o que elimina la modificació i l'autor de la modificació. Aquests programes s'estan millorant contínuament.

A banda d'això hi ha dues llistes que els viquipedistes acostumen a organitzar-se per torns per vigilar: la llista d'articles nous i la de canvis recents. En les dues apareixen les contribucions en un color diferent fins que algun usuari ho ha revisat.

Un altre mecanisme és la capacitat que té tot usuari registrat de posar els articles en els quals té interès sota vigilància. Vigilar un article pot servir per estar al dia de les novetats que s'hi introdueixen i per prevenir modificacions malicioses. Cada usuari periòdicament pot veure les modificacions que s'han fet als articles que té vigilats, repassar-les i si és el cas revertir-les. També hi ha la possibilitat de veure la llista dels articles que no té vigilats ningú i vigilar-los.

A banda de tot això cada lector és també un revisor. Cada vegada que algú llegeix un article si detecta algun defecte té la capacitat de corregir-lo.

Tot això fa de la Viquipèdia un sistema dinàmic on els errors al llarg del temps van tenint

cada cop més probabilitats de ser detectats i corregits. En aquest procés de corregir errors hi ha una probabilitat que se n'afegeixin de nous i com que la Viquipèdia està en continu creixement, evidentment els nous continguts també poden contenir errors. El resultat final és el que han evidenciat els estudis comparatius esmentats més amunt. No obstant això, aquest resultat és força bo, s'està treballant continuament per desenvolupar més i millors eines per facilitar l'assegurança de la qualitat.

A banda d'aquest concepte objectiu de qualitat hi ha el concepte subjectiu. El fet que la Viquipèdia segueixi un procés que té un component d'atzar i que els autors no estiguin identificats amb nom i cognom introdueix un factor psicològic de desconfiança vers els seus continguts. En general aquest aspecte psicològic es valora de forma positiva; és una manera natural de fomentar davant una obra relativa al coneixement una posició basada en l'escepticisme i l'esperit crítics. Si aquests valors són un efecte col·lateral del sistema, Viquipèdia no és pas un mal resultat.

Els continguts de la Viquipèdia en temes polèmics

Quan es tracta de continguts científics més o menys neutres la probabilitat d'error normalment ve perquè qui escriu s'equivoca, normalment no hi ha un ànim de distorsionar el contingut i els mecanismes que s'han comentat s'apliquen de totes.

En cas que es tracti de temes sensibles, per exemple temes referents a política o religió, o sobre persones o empreses..., sovint hi ha interessos conscients o inconscients dels participants a promocionar una determinada visió del tema per damunt de l'interès de construir una enciclopèdia que reflecteix el punt de vista neutral.

En aquests casos la Viquipèdia ofereix al lector un conjunt d'eines que li permeten tenir una informació especialment interessant.

Per començar, en ser una enciclopèdia multilingüe, el lector pot acudir a altres versions lingüístiques i comparar-ne els continguts. Sovint en aquests temes gent de diferents cultures es decanta per enfocaments diferents i el contrast entre elles hi dona un valor afegit.

Dins del mateix article el lector pot veure l'història i quines han estat les contribucions de cada autor. Això mateix combinat amb la possibilitat de veure les contribucions de cada autor permet al lector formar-se un criteri sobre les ideologies o tendències de cada autor i interpretar millor les seves contribucions a l'article.

Per acabar, la pàgina de discussió dels articles polèmics pot aportar molta llum sobre les arrels de la polèmica i els arguments en favor i en contra de cada tendència per donar suport a la seva visió.

En aquests temes, el lector crític pot trobar a la Viquipèdia una eina valuosa per ajudar-lo a formar-se el seu propi criteri.

Notes i referències

- [1] http://digital.mit.edu/wise2006/papers/3A-1_wise2006.pdf
- [2] http://www.tmsp.umd.edu/position%20papers/Maher_T MSP-workshop.pdf
- [3] <http://www.staceyk.org/personal/WikipediaMotivations.pdf>
- [4] <http://www.docstoc.com/docs/30110968/Wikipedia-Survey-?-First-Results/>
- [5] Stallman R. The Free Universal Encyclopaedia and Learning Resource. Free Software Foundation, 1999. <http://www.gnu.org/encyclopedia/free-encyclopedia.html>
- [6] Correu-e on Jimmy Wales anuncia la creació d'altres versions lingüístiques de Viquipèdia. <http://lists.wiki-media.org/pipermail/wikipedia-l/2001-March/000048.html>
- [7] Taula amb les estadístiques dels articles que tenien les diferents versions lingüístiques durant l'any 2001. http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Multilingual_monthly_statistics_%282001%29
- [8] GNU és un acrònim que significa Gnu's Not Unix, literalment "GNU no és UNIX". GNU/Linux és un projecte de sistema d'explotació compost exclusivament per programaris lliures.
- [9] GNU GPL s'abreuja comunament GPL: GNU General Public License. La GPL és una llicència que fixa les condicions legals de distribució dels programaris lliures del projecte GNU.
- [10] GNU FDL s'abreuja comunament GFDL: GNU Free Documentation License. La GFDL és una llicència produïda per la Free Software Foundation.
- [11] Europeana és un projecte de biblioteca digital llançat per la Unió Europea. El seu objectiu és crear un patrimoni cultural europeu sota format digital, accessible per Internet i gratuït per a les obres lliures de drets.
- [12] L'OCR, sigles angleses per *reconeixement òptic de caràcters*, designa els processos informàtics utilitzats per a la conversió d'imatges de text o mecanografiats en arxius de text.
- [13] GILES, J., "Internet encyclopaedias go head to head". *Nature*, 2005, 438, 900-901.
- [14] "Wikipedia: Wissen für alle". *Stern* 50/2007, 6 desembre de 2007, pàg. 30-44.
- [15] ENDRIZZI, LAURA. 2008. "Wikipédia : un nouveau modèle éditorial?" A Schöpfel J. (dir) *Les publications scientifiques : analyses et perspectives*, coll. *Tractat "STI – Sciences et Techniques de l'Information"*. París: Hermès.
- [16] REID PRIEDHORSKY, JILIN CHEN, SHYONG, KATHERINE PANCIERA, LOREN TERVEEN, JOHN RIEDL *Creating, Destroying, and Restoring Value in Wikipedia*, Group'07, Sanibel Island, Florida, Va Usar, novembre de 2007. Part del contingut d'aquest article procedeix del llibre *Viquipèdia: Descobrir, utilitzar, contribuir* de Florence Devouard i Guillaume Paumier. Traduït al català, ampliat i adaptat per Joan Ramon Gomà i Vicens Riullop. Aquest llibre està publicat sota llicència CC-BY-SA Podeu accedir al llibre i veure la llista completa d'autors <http://ca.wikipedia.org/wiki/Viquip%C3%A8dia>